

ЗАКОНОДАВЧО-ПРАВОВА БАЗА ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕХНІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ УЧНІВ

У статті встановлено, оскільки динаміка науково-технічного прогресу надає нового змісту цілям і завданням спеціальної освіти в підготовці фахівця як творчої, мислячої особи, тому виникла низка проблем, які стратегічно та тактично розв'язуються у низці законодавчо-правових документів. З'ясовано, що законодавчо-правове поле актуалізує питання підвищення якості та конкурентоспроможності професійно-технічної освіти, задовольняються вимоги до професійної компетентності випускників педагогічних навчальних закладів на законодавчому рівні. Зауважено, що визначальною ланкою в політехнічній освіті є потреба у творчому фахівцеві, здатному самостійно орієнтуватися в стрімкому потоці науково-технічної інформації, підготовка майбутніх учителів технології і підприємництва до педагогічного керівництва технічної творчою діяльністю у вищих школах. Визначено основні тенденції підготовки майбутніх інженерів-педагогів. Наголошено, що вищій школі потрібно відмовитися від набутих стереотипів у підготовці майбутніх спеціалістів і так організувати навчально-виховний процес, щоб студенти пройшли всі стадії професійного становлення, які б забезпечували формування в них цілісного досвіду самостійної діяльності щодо формування і розвитку технічної творчості учнів.

Ключові слова: законодавчо-правові документи, підготовка майбутніх інженерів-педагогів, технічна творчість учнів професійно-технічних навчальних закладів.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими практичними завданнями. На сьогодні нагальною потребою суспільства є розвиток наукових основ технічної творчості, розробка методик активізації творчого процесу, навчання основам творчості, створення в наукових, проектно-конструкторських і технологічних організаціях, на підприємствах і у ВНЗ сприятливих умов. Для цього слід спиратися на теоретичні основи з удосконалення організації навчального процесу у вищих педагогічних закладах освіти, розуміти необхідність розвивати власну творчу діяльність викладачам ВНЗ, уміти адекватно застосовувати педагогічні технології в інноваційному режимі освітньої галузі. Однак усе вищезгадане потребує законодавчо-правових важелів опертя, щоб не лише впливати на якісну підготовку необхідних фахівців педагогічного вищого навчального закладу до організації технічної творчості учнів професійно-технічних навчальних закладів, але й контролювати та врегульовувати цей процес.

Останні дослідження та публікації. Аналізом законодавчо-правової бази підготовки студентів педагогічних вищих навчальних закладів займалися Д. В. Коваленко [11, 12], О. Е. Коваленко [13], О. В. Поступна [14], А. Г. Філінюк [15]. Їх робота була направлена на вдосконалення якості підготовки майбутніх спеціалістів на основі обробки законодавчо-правових документів.

Проблема підготовки професійно компетентних і творчо активних кадрів на сьогодні актуальна, проте не є новою. Сучасні наукові публікації констатують недоліки діючої освітньої професійно-технічної галузі (особливо сектора вищої освіти), водночас пропонуються численні нові підходи до її модернізації. Лунають побоювання практиків, учених стосовно того, наскільки ці підходи є природними з огляду історії розвитку країни, менталітету українців, їхньої підготовки до змін, адже легко загубити існуючий накопичений досвід, що впродовж багатьох років визначався як позитивний.

Мета статті – проаналізувати важливі існуючі законодавчі акти щодо підготовки майбутнього творчо активного спеціаліста, спроможного працювати в умовах інформаційного суспільства, визначити провідні напрями вдосконалення професійної підготовки фахівців для галузі професійно-технічної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. У роботі керуємося законами України "Про освіту" [1], "Про вищу освіту" [1], "Про професійно-технічну освіту" [3] №103/98-ВР, із змінами від 19 грудня 2006 р., положенням "Про професійно-технічний навчальний заклад" від 5 серпня 1998 р. № 1240, положенням "Про організацію навчально-виробничого процесу у професійно-технічних навчальних закладах" [Ошибка! Источник ссылки не найден.] від 30 травня 2006 р. № 419, Державною цільовою програмою розвитку професійно-технічної освіти на 2011-2015 роки, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 13 квітня 2011 р. № 495, наказу МОН № 359 від 23.04.2008 р. "Про затвердження державних стандартів професійно-технічної освіти з конкретних робітничих професій" [5], іншими нормативно-правовими актами Міністерства освіти і науки [6]. Ці документи спрямовані, перш за все, на вдосконалення навчального процесу вищої школи, де готуються спеціалісти, прогностично здатні забезпечити розв'язання найближчих тактичних, а пізніше і стратегічних завдань професійної діяльності.

Щоб підвищити якість та конкурентоспроможність професійно-технічної освіти серед громадян України, відповідно до вимог європейського інноваційного розвитку суспільства та вітчизняної економіки у названих документах визначено також правові, організаційні та фінансові засади

функціонування і розвитку системи професійно-технічної освіти, оприявлено, як створити умови для професійної самореалізації особистості та забезпечення потреб суспільства і держави у кваліфікованих робітниках. У положенні "Про професійно-технічний навчальний заклад" визначено, що "головним завданням професійно-технічного навчального закладу є забезпечення права громадян України на професійне навчання відповідно до їх покликань, інтересів і здібностей з метою задоволення потреб економіки країни у кваліфікованих і конкурентоспроможних на ринку праці робітниках" [7]. До основних повноважень і напрямів діяльності професійно-технічного навчального закладу належить організація навчально-виховного процесу, обрання форм та методів навчання. У Законі України "Про професійно-технічну освіту" статтею 17 не лише зазначено головні завдання професійно-технічного навчального закладу – забезпечити реалізацію потреб громадян у професійно-технічній освіті, оволодіння робітничими професіями, спеціальностями, кваліфікацією. Ще раз наголошено, що це має здійснюватися відповідно до інтересів, здібностей, стану здоров'я тих, хто навчається. Також у статті 25 зауважено, що "професійно-технічна освіта може включати природничо-математичну, гуманітарну, фізичну, загальнотехнічну, професійно-теоретичну і професійно-практичну підготовку". У Законі України також зазначається, що професійно-технічна освіта повинна бути спрямована на формування у громадян професійних знань, умінь, навичок, розвиток духовності, культури, відповідного технічного, логічного та екологічного мислення [7].

Національна доктрина розвитку освіти одним із пріоритетних напрямків державної політики щодо розвитку освіти визначає особистісну орієнтацію освіти, забезпечення умов для творчої самореалізації особистості та запровадження у зв'язку з цим навчальних інновацій, інформаційних технологій [8]. Відомо, що цілі, зміст, якість професійної підготовки відображаються галузевими стандартами освіти, що визначають вимоги до компетентності фахівця, систему виробничих функцій і типових завдань діяльності й умінь для їх реалізації. У галузевих стандартах вищої освіти вміння чи навички зводяться до виконання відповідних дій: предметно-практичних, предметно-розумових, знаково-практичних, знаково-розумових. Враховуючи, що вміння формуються у діяльності, зокрема в навчальні, види та зміст умінь обумовлюють зміст навчання у вигляді змістових модулів освітньо-професійних програм підготовки фахівців, а також вибір тих чи інших форм, методів та засобів навчання [8].

Невпинна глобалізація повсякчас потребує гнучких підходів до організації освіти в Україні, переходу від ретрансляційних педагогічних технологій до проектування педагогічних процесів, набуття школярами і студентами життєво важливих компетентностей шляхом глибокого осмислення, набуття теоретичних знань і практичних навичок. Стратегія розвитку освіти має окреслювати ті високі стандарти і якісні показники, яких планується досягти в результаті її реформування. Указ Президента від 25.06.2013 р. № 344/2013 діє з 04.07.2013 р. про "Національні стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки" саме й містить стратегічні напрями розвитку освіти.

Для підготовки майбутніх інженерів-педагогів важливо, що в документі вказується на довгострокові перспективи щодо створення та забезпечення можливостей для реалізації різноманітних освітніх моделей, створення навчальних закладів різних типів і форм власності. Зокрема, зазначено розроблення та впровадження державних стандартів професійно-технічної освіти з професій широких кваліфікацій; оновлення та затвердження оптимального переліку професій з підготовки кваліфікованих робітників (скорочення їх кількості на основі інтеграції); оптимізацію мережі професійно-технічних навчальних закладів різних типів, професійних спрямувань та форм власності з урахуванням демографічних прогнозів, регіональної специфіки та потреб ринку праці; розширення їх автономії, створення навчально-виробничих комплексів; удосконалення механізму формування державного замовлення на підготовку робітничих кадрів відповідно до реальних потреб економіки, регіональних ринків праці, запитів суспільства; удосконалення системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних кадрів професійно-технічної освіти на базі вищих навчальних закладів і профільних професійно-технічних навчальних закладів.

Враховуючи виявлені проблеми, виклики та ризики, з метою оновлення змісту професійно-технічної освіти відповідно до потреб економіки, здійснення інтеграції технологічних дисциплін на сьогодні розроблено, затверджено та впроваджено в навчальний процес 190 Державних стандартів з конкретних робітничих професій, розроблено 10 стандартів професійно-технічної освіти з укрупнених широко-профільних професій. На сьогодні найбільш актуальними, зауважено в документі, залишаються питання: вдосконалення системи відбору молоді на педагогічні спеціальності, розширення цільового прийому та запровадження підготовки вчителя на основі договорів; оптимізація мережі вищих навчальних закладів та закладів післядипломної педагогічної освіти з метою створення умов для безперервної освіти педагогічних працівників; розробка системи заходів задля підвищення престижності педагогічної праці, визначення її пріоритету у державній політиці розвитку суспільства.

Ціннісним є спостереження, що успішно реалізувалися державні програми, спрямовані на пошук талановитої молоді, залучення її до активної наукової роботи та підтримку у подальшій діяльності. Вирішення цих завдань сприяють всеукраїнські і міжнародні студентські олімпіади і конкурси наукових робіт. Студентські команди України постійно виборюють призові місця на міжнародних олімпіадах з фундаментальних і прикладних наук.

Зауважено, що важливим на сучасному етапі розвитку є впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій в освіті і науці [9].

Визначати основні цілі й завдання, недвозначно формулювати курс, яким рухатиметься національна освіта, містити план дій і розподіл ресурсів, необхідних для досягнення поставлених цілей

повинен Закон "Про вищу освіту". В Україні діє новий Закон "Про вищу освіту", підписаний у серпні 2014 р. Він регулює відносини у сфері вищої освіти [1].

Ресурсне забезпечення, кінцеві орієнтири, еталон, до якого прагнуть наблизитись, є важливими для встановлення конкретних результатів реалізації стратегії розвитку професійно-технічної освіти. Таким вимогам має задовольнити Державна цільова програма розвитку професійно-технічної освіти на 2011-2015 роки, згідно з котрою існує план заходів щодо її виконання із 27 пунктів. Проблема ефективної організації навчального процесу продовжує бути однією з найбільш актуальних проблем сучасної педагогіки. Починаючи з 1995 року, в Україні система професійної підготовки в зв'язку з необхідністю інтеграції до Європейського співтовариства зазнала низки змін. А вже освітяни усвідомили: адаптація професійної освіти України в європейській освітній простір матиме успіх за умов мобільності учасників освітньої системи – студентів, викладачів і учнів. Для цього необхідно змінити філософію навчання та викладання, впроваджувати орієнтовані на студента підходи до викладання, тобто перейти від стратегії викладання до стратегії навчання.

Розвиток технічної творчості – важлива соціально-економічна задача, адже знання та творчий потенціал робітників стають головним фактором не лише ефективного технічного та економічного розвитку, а й визначають загальний культурний рівень суспільства. У липні 2014 року Стратегічною дорадчою групою "Освіта" (СДГ "Освіта"), створеною в рамках спільного проекту Міжнародного фонду "Відродження" та БФ "Інститут розвитку освіти", розроблено Проект Концепції розвитку освіти України на період 2015 – 2025 років для надання консультативної й експертної підтримки Міністерству освіти і науки в розробці Дорожньої карти освітньої реформи. У Концепції пропонується таке: "Прийняти Закон України "Про професійну освіту", яким передбачити існування двох її рівнів: кваліфікований робітник та молодший спеціаліст (майстер, організатор виробництва). Передбачити можливість інтеграції молодшого спеціаліста із ступенями вищої освіти. Передбачити різноманітність форм здобуття професійної освіти (у навчальних закладах різних форм власності, на робочому місці під керівництвом наставника тощо), в т.ч. запровадити дуальну освіту (поєднання у навчальному процесі аудиторії та робочого місця). Розширити автономні права навчальним закладам та фізичним особам, що надають відповідні освітні послуги, у питаннях розробки освітніх програм та визначенні змісту освіти. Розробити регіональні програми розвитку професійної освіти за участі працедавців, що будуть спиратися на реальну потребу у фахівцях (з урахуванням перспектив розвитку регіонів)" [10, с. 7].

Залучення в сучасну освіту кращого з наявного педагогічного досвіду, поєднання сучасних наукомістких технологій з традиційними, відпрацьованими за багато років прийомами розвитку творчої складової технічної діяльності, чітка законодавчо-правова база – ось гарантія подальшого поступального розвитку нашого суспільства. Інтеграція України до Європейської спільноти вимагає, щоб навчальний процес та навчальна документація відповідали положенням Болонської декларації. Сьогодні професійна освіта України активно реалізує це положення і визначені основні пріоритети її розвитку. Це стосується також підготовки майбутніх інженерів-педагогів.

Висновки. Отже, законодавчо-правовими актами, що стали основою підготовки майбутнього компетентного фахівця освітньо-кваліфікаційного рівня "бакалавр" та "магістр" є такі: Національна доктрина розвитку освіти у ХХІ столітті (2002), Державна програма "Вчитель" (2002), Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012 – 2021 рр. (2012), Національна рамка кваліфікацій (2013), Закон України "Про вищу освіту" (2014), Концепція розвитку професійно-технічної (професійної) освіти України (2004), Проект Закону України "Про професійну освіту", розроблений на виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегії сталого розвитку "Україна – 2020" (2015), Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту) (1998), Положення про організацію наукової, науково-технічної діяльності у вищих навчальних закладах III та IV рівнів акредитації (2006), Положення про ступеневу професійно-технічну освіту із змінами і доповненнями, внесеними постановою Кабінету Міністрів України (2013), Положення про професійно-технічний навчальний заклад (1998), Положення про організацію навчально-виробничого процесу у професійно-технічних навчальних закладах (2015). Недостатньою буде констатація того, що законодавчо-правове поле із означеної проблеми має актуальні концептуальні напрями. Аналіз документів засвідчив, що підготовка студентів педагогічного вищого навчального закладу до організації технічної творчості учнів відноситься до кола важливих для української освіти проблем, визначених державними нормативними актами, вони стали основою підготовки майбутнього компетентного фахівця освітньо-кваліфікаційного рівня "бакалавр" та "магістр".

У більшості документів констатується, що однією з перспективних тенденцій реформування сучасної вищої професійної освіти є компетентнісний підхід з підготовки фахівців у різних галузях, у тому числі інженерно-педагогічних кадрів. Однак навіть у Державних освітніх стандартах для професійних навчальних закладів при підготовці спеціалістів акцент в основному робиться на традиційні знання, уміння та навички і недостатньо уваги відведено розвитку особистісних якостей студентів, необхідних у майбутній професійній діяльності. Ми все частіше переконуємося, що сучасним навчальним закладам потрібен педагог, спроможний реалізовувати творчі проекти, здійснювати пошук найбільш раціональних та ефективних методів і форм організації навчання й виховання.

Вважаємо, що варто звернути увагу на подальше теоретичне й емпіричне дослідження проблеми професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів; активніше модернізувати навчальний процес у вищих педагогічних та загальноосвітніх навчальних закладах; ретельніше ставитися до творчої складової у науково-дослідній роботі студентів, аспірантів та під час викладання фахових дисциплін на факультетах з підготовки інженерів-педагогів у бакалавраті, магістратурі та в системі додаткової професійної освіти (підвищення кваліфікації педагогічних працівників).

Використані джерела

1. Закон України "Про освіту" № 1060-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>.
2. Закон України "Про вищу освіту" № 2984-ІІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
3. Закон України "Про професійно-технічну освіту" № 103/98-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80>.
4. Про організацію навчально-виробничого процесу у професійно-технічних навчальних закладах / МОН України; постанова від 30.05.2006 № 419. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0711-06>.
5. Про затвердження державних стандартів професійно-технічної освіти з конкретних робітничих професій / Кабінет Міністрів України ; постанова від 23.08.2006 № 632. [Електронний ресурс] : Режим доступу : <http://www.uazakon.com/document/fpart13/idx13057.html>
6. Нормативно-правові акти [Електронний ресурс] : Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/activity/poslugi/licenzuvannya-ta-akreditacziya/akty.html>
7. Про затвердження Положення про професійно-технічний навчальний заклад / Кабінет Міністрів України; постанова від 5.08.1998, № 1240. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1240-98-%D0%BF>
8. Про національну доктрину розвитку / Кабінет Міністрів України; указ від 17.04.2002 № 347/2002 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>.
9. Горбатюк Р. М. Підготовка майбутніх інженерів-педагогів до використання інформаційно-комунікаційних технологій / Р. М. Горбатюк // Пед. дискурс : зб. наук. пр. – 2012. – Вип. 11. – С. 43–49.
10. Проект Концепції розвитку освіти України на період 2015–2025 років. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.naiu.kiev.ua/files/zakon_ukr/proek-rozv-osvitu.pdf
11. Коваленко Д. В. Удосконалення правової підготовки інженерів-педагогів із метою підвищення якості майбутньої професійної діяльності у відповідності до вимог сучасної освіти / Д. В. Коваленко // Проблеми інженерно-педагогічної освіти. – 2007. – № 18-19. – С. 76-83.
12. Коваленко Д. В. Науково-методичне забезпечення змісту професійно-правової підготовки майбутнього інженера-педагога / Д. В. Коваленко // Теорія і практика управління соціальними системами. – 2015. – № 2. – С. 24-36.
13. Коваленко О. Е. Про реалізацію концепції розвитку інженерно-педагогічної освіти в Україні / О. Е. Коваленко, В. І. Лобунець, М. І. Лазарев, А. П. Тарасюк // Проблеми інженерно-педагогічної освіти. – 2007. – № 18-19. – С. 7-18.
14. Поступна О. В. Нормативно-правове забезпечення вищої освіти в Україні в контексті європейської інтеграції [Електронний ресурс] / О. В. Поступна // Державне будівництво : електронне видання ХарПІ НАДУ. – 2007. – № 2. – Режим доступу : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2007-2/doc/5/06.pdf>.
15. Філінюк А. Г. Нормативно-правове забезпечення управлінської діяльності у вищому навчальному закладі третього – четвертого рівнів акредитації: Навчальний посібник / А. Г. Філінюк, В. І. Адамівський. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський державний університет: редакційно-видавничий відділ, 2010. – 306 с.

Byvalkevych L.

**LEGISLATIVE AND LEGAL FRAMEWORK OF PREPARATION
OF STUDENTS OF PEDAGOGICAL HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS FOR GUIDANCE
OF TECHNICAL CREATIVITY OF PUPILS**

The Article establishes that since the dynamics of scientific and technological progress gives new meaning to the objectives and tasks of special education in training of the specialist as a creative and thinking person, therefore, a number of issues, that are strategically and tactically regulated by a number of legislative and regulatory documents, has arisen. It is shown that the legislative and legal framework keeps current the issue of increasing the quality and competitiveness of vocational education; adherence to the requirements for the professional competency of the graduates from the pedagogical higher education institutions may be observed in terms of legislation. It has been noted that the defining element in a polytechnic education is the necessity of creativity of the specialist being able to independently navigate in a rapid flow of scientific and technical information, preparation of future teachers of technology and entrepreneurship for educational guidance of creative activities of the pupils. The main trends of training future engineers – teachers have been determined. The Article emphasizes the fact that higher education should abandon the acquired stereotypes in training of the future specialists and arrange the educational process in such a way so as the students have passed all stages of professional development that would ensure gaining comprehensive experience of independent activity on formation and development of technical creativity of the pupils.

Key words: *legislative and regulatory documents, preparation of future engineers – teachers, technical creativity of the pupils of vocational schools.*

Стаття надійшла до редакції 27.10.2016 р.